

dosarul nr. 2ra-581/22

2-200654825679-01-2ra-20042022

prima instanță: Judecătoria Orhei, sediul Central (jud. D. Băbălău)

instanța de apel: Curtea de Apel Chișinău (jud. M. Guzun, I. Dutca, A. Malfi)

DECIZIE

29 iunie 2022

mun. Chișinău

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit
al Curții Supreme de Justiție

În componență:

Președintele ședinței, judecătorul
judecătorii

Svetlana Filincova
Galina Stratulat
Dumitru Mardari
Victor Burduh
Mariana Pitic

examinând recursurile declarate de Soltan Ivan, reprezentat de avocatul Chetrușca Viorel și Soltan Tatiana, reprezentată de avocatul Croitor Alexei,

în cauza civilă, la cererea de chemare în judecată depusă de Soltan Tatiana împotriva lui Soltan Ivan cu privire la încasarea pensiei de întreținere a fostului soț și compensarea cheltuielilor de judecată,

împotriva deciziei din 06 octombrie 2021 a Curții de Apel Chișinău, prin care au fost respinse apelurile declarate de Soltan Ivan, reprezentat de avocatul Chetrușca Viorel și Soltan Tatiana, reprezentată de avocatul Croitor Alexei și a fost menținută hotărârea din 06 noiembrie 2020 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru,

constată:

La data de 12 iunie 2020, Soltan Tatiana a depus cerere de chemare în judecată împotriva lui Soltan Ivan, solicitând încasarea pensiei de întreținere a fostului soț în mărime de 2300 lei lunar și compensarea cheltuielilor de judecată.

În motivarea acțiunii reclamanta a indicat că la 22 septembrie 1991, a încheiat cu pârâtul căsătoria, iar la 23 iunie 2017 a fost înregistrat divorțul. În anul 2006 starea ei de sănătate s-a înrăutățit și a pierdut capacitatea de muncă, având dizabilitate accentuată și fiind inaptă de muncă. Unicul său venit constituie pensia de dizabilitate de 3 437 de lei, care nu-i permite să întrețină familia compusă din 2 copii neangajați, să achite servicii comunale și să suporte cheltuieli pentru tratament medical. Din aceste motive este nevoită să depună cererea de încasare de la pârât a pensiei de întreținere.

Prin hotărârea din 06 noiembrie 2020 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, acțiunea depusă de Soltan Tatiana a fost admisă parțial și s-a încasat de la Soltan Ivan în beneficiul Tatiane Soltan pensia pentru întreținerea soțului inapt de muncă în mărime de 1500 de lei lunar, precum și în beneficiul statului taxa de stat în sumă de 540 de lei.

La data de 04 decembrie 2020, Soltan Ivan a declarat apel împotriva hotărârii primei instanțe, solicitând admiterea acestuia, casarea hotărârii din 06 noiembrie 2020 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru și trimiterea cauzei spre rejudecare.

La data de 04 decembrie 2020, Soltan Tatiana a declarat apel împotriva hotărârii din 06 noiembrie 2020 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, solicitând admiterea acestuia, casarea hotărârii primei instanțe și pronunțarea unei hotărâri noi, prin care acțiunea să fie admisă integral.

Prin decizia din 06 octombrie 2021 a Curții de Apel Chișinău, au fost respinse apelurile declarate de Soltan Ivan, reprezentat de avocatul Chetrușca Viorel și Soltan Tatiana, reprezentată de avocatul Croitor Alexei și a fost menținută hotărârea din 06 noiembrie 2020 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru.

La 19 ianuarie 2022, prin intermediul oficiului poștal, Soltan Ivan, reprezentat de avocatul Chetrușcă Viorel, a declarat recurs împotriva deciziei instanței de apel, solicitând admiterea acestuia, casarea integrală a deciziei din 06 octombrie 2021 a Curții de Apel Chișinău și a hotărârii din 06 noiembrie 2020 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, cu pronunțarea unei hotărâri noi, prin care acțiunea să fie respinsă.

În motivarea recursului s-a indicat că instanța de apel la examinarea cauzei nu a constatat just și a dat o apreciere incorectă situației de fapt, mai mult nu a examinat cauza sub toate aspectele, iar concluziile instanței sunt în contradicție cu circumstanțele cauzei.

A menționat că instanței de apel i-au fost prezentate mai multe acte care confirmă că Soltan Ivan de mai mulți ani nu are venituri proprii lucrative, decente și stabile, trăiește din ajutoare sociale și alocații și din mila oamenilor, toate aceste venituri fiind sub minimul de existență, astfel, nu are posibilitate de a o întreține pe fosta soție.

Totodată, recurentul a atenționat că instanța de apel nu a făcut referire la veniturile intimei Soltan Tatiana.

La data de 04 martie 2022, Soltan Tatiana, reprezentată de avocatul Croitor Alexei, a declarat recurs împotriva deciziei instanței de apel, solicitând admiterea acestuia, casarea integrală a deciziei din 06 octombrie 2021 a Curții de Apel Chișinău și casarea parțială a hotărârii din 06 noiembrie 2020 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, cu pronunțarea unei hotărâri noi, prin care acțiunea să fie admisă integral.

În motivarea recursului s-a indicat că instanța de apel nu s-a expus asupra argumentelor invocate de Soltan Tatiana.

A menționat că hotărârile instanțelor ierarhic inferioare în partea respingerii cuantumului solicitat al pensiei de întreținere, sunt nemotivate, respectiv, contravin prevederilor art. 6 paragraf 1 din Convenția CEDO, care include obligația de a motiva hotărârile judecătorești.

În conformitate cu art. 434 alin. (1) din Codul de procedură civilă, recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărârii sau a deciziei integrale, dacă legea nu prevede altfel.

Curtea de Apel Chișinău a pronunțat decizia la 06 octombrie 2021.

Din actele cauzei rezultă că la 17 ianuarie 2022, decizia motivată a instanței de apel a fost expediată la adresa electronică a avocatului Croitor Alexei, care reprezintă interesele Tatiane Soltan și a lui Soltan Ivan (f.d. 133).

Astfel, recursurile, declarate la 19 ianuarie 2022 și 04 martie 2022, sunt în termen.

La 20 aprilie 2022 în adresa intimaților au fost expediată copia recursurilor declarate, cu înștiințarea despre necesitatea depunerii referinței (f.d. 157, 159-160).

Prin referința depusă la 05 mai 2022 Soltan Tatiana, reprezentată de avocatul Croitor Alexei, a solicitat respingerea recursului depus de Soltan Ivan.

În conformitate cu art. 440 alin. (2) Codul de procedură civilă, completul din 3 judecători prin încheierea din 08 iunie 2022 a considerat recursurile admisibile și a dispus examinarea fondului de un complet din 5 judecători.

În conformitate cu art. 444 din Codul de procedură civilă, recursurile se examinează fără înștiințarea participanților la proces.

Studiind materialele dosarului în raport cu argumentele invocate în recursuri și obiecțiile expuse în referință, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră că recursurile urmează a fi admise cu casarea integrală a deciziei instanței de apel și trimiterea cauzei spre rejudecare în instanța de apel, din următoarele considerente.

În conformitate cu art. 445 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură civilă, instanța de recurs, după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze integral decizia instanței de apel și să trimită cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.

În conformitate cu art. 432 alin. (4) din Codul de procedură civilă, săvârșirea altor încălcări decât cele indicate la alin. (3) constituie temei de declarare a recursului doar în cazul și în măsura în care acestea au dus sau ar fi putut duce la soluționarea greșită a cauzei sau în cazul în care instanța de recurs consideră că aprecierea probelor de către instanța judecătorească a fost arbitrară, sau în cazul în care erorile comise au dus la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Din materialele dosarului rezultă că la 22 septembrie 1991 a fost încheiată căsătoria între Soltan Ivan și Soltan Tatiana, care a fost desfăcută la 23 iunie 2017 (f.d. 6).

Conform certificatului seria EM nr. 425216, eliberat de Consiliul Republican de Expertiză Medicală a Vitalității, Soltan Tatiana a fost reexpertizată la 11 septembrie 2008, fiindu-i stabilită dizabilitate accentuată cu reducerea vitalității fără termen. Activitatea de muncă nu se recomandă (f.d. 7).

Prin concluzia medicală nr. 146 din 22 octombrie 2009, a fost stabilită diagnoza medicală a Tatiane Soltan (f.d. 36).

Înaintând prezenta cerere de chemare în judecată, Soltan Tatiana a solicitat încasarea din contul lui Soltan Ivan a pensiei de întreținere a fostului soț în mărime de 2300 de lei lunar și compensarea cheltuielilor de judecată.

Prima instanță, fiind investită cu judecarea prezentei acțiuni, a ajuns la concluzia temeiniciei parțiale a acesteia, încasând de la Soltan Ivan în beneficiul Tatianei Soltan pensia pentru întreținerea soțului inapt de muncă în mărime de 1500 de lei lunar, precum și în beneficiul statului taxa de stat în sumă de 540 de lei.

Ulterior, instanța de apel, fiind investită cu judecarea apelurilor declarate de Soltan Ivan și Soltan Tatiana, a ajuns la concluzia netemeinicii acestora, menținând hotărârea primei instanțe, pe care a considerat-o legală și întemeiată.

Pentru a decide astfel, instanțele ierarhic inferioare au reținut că la caz, sunt întrunite condițiile legale prevăzute de art. 83 din Codul familiei pentru încasarea pensiei de întreținere pentru fostul soț, având în vedere obligația legală de întreținere materială reciprocă a soților și faptul că Soltan Tatiana în timpul căsătoriei a devenit inaptă de muncă.

Astfel, instanțele ierarhic inferioare, reținând și starea materială a lui Soltan Ivan, veniturile acestuia, cât și starea de dizabilitate în care acesta a fost încadrat, a constatat necesitatea admiterii parțiale a acțiunii depusă de Soltan Tatiana, dispunând încasarea pensiei de întreținere în sumă de 1500 lei lunar.

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție, analizând materialele anexate la dosar, în coraport cu legislația în vigoare ce guvernează raportul litigios, consideră că instanța de apel a examinat superficial circumstanțele importante pentru soluționarea justă a cauzei și a emis o decizie pripită.

În conformitate cu 238 alin. (2) din Codul de procedură civilă, completul de judecată deliberează, sub conducerea președintelui ședinței, toate problemele prevăzute de lege care urmează să fie soluționate, apreciază probele, determină circumstanțele și caracterul raportului juridic dintre părți, legea aplicabilă soluționării cauzei și admiterea acțiunii. Fiecare problemă urmează să fie pusă astfel încât să se poată da un răspuns afirmativ sau negativ.

Conform art. 239 din Codul de procedură civilă, hotărârea judecătorească trebuie să fie legală și întemeiată. Instanța își întemeiază hotărârea numai pe circumstanțele constatate nemijlocit de instanță și pe probele cercetate în ședință de judecată.

În conformitate cu art. 240 alin. (1) din Codul de procedură civilă, la deliberarea hotărârii, instanța judecătorească apreciază probele, determină circumstanțele care au importanță pentru soluționarea cauzelor, care au fost sau nu stabilite, caracterul raportului juridic dintre părți, legea aplicabilă soluționării cauzei și admisibilitatea acțiunii.

Potrivit art. 241 alin. (5) din Codul de procedură civilă, în motivare se indică: circumstanțele cauzei, constatate de instanță, probele pe care se întemeiază concluziile ei privitoare la aceste circumstanțe, argumentele invocate de instanță la respingerea unor probe, legele de care s-a călăuzit instanța.

Conform art. 373 alin. (1), (2) și (5) din Codul de procedură civilă, instanța de apel verifică, în limitele cererii de apel, ale referințelor și obiecțiilor înaintate, legalitatea și temeinicia hotărârii atacate în ceea ce privește constatarea circumstanțelor de fapt și aplicarea legii în primă instanță. În limitele apelului, instanța de apel verifică circumstanțele și raporturile juridice stabilite în hotărârea primei instanțe, precum și cele care nu au fost stabilite, dar care au importanță pentru soluționarea cauzei, apreciază probele din dosar și cele prezentate suplimentar în instanță de apel de către participanții la proces. Instanța de apel este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în apel.

Prevederile legale enunțate în mod expres obligă instanța de apel să verifice circumstanțele și raporturile juridice stabilite în hotărârea primei instanțe, limitele apelului și să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în apel.

Hotărârea este întemeiată, dacă în ea sunt expuse toate circumstanțele care au importanță la soluționarea cauzei și care au fost verificate în ședința de judecată multilateral, complet și au fost elucidate probele privind circumstanțele constatate ale cauzei.

Respectiv, conform jurisprudenței CtEDO instanța de apel, potrivit regulilor unui proces echitabil pornind de la aprecierea rolului determinant al concluziilor sale, are obligația să examineze efectiv problemele esențiale care îi sunt supuse aprecierii și să nu se limiteze doar la însușirea motivelor și concluziilor date de instanța inferioară (Hirro Balani c. Spaniei, nr.18064/91 din 19 decembrie 1994 §27; Georgiadis c. Greciei nr.21522/93 din 29 mai 1997 §43).

Reieșind din limitele judecării apelului consfințite în normele enunțate, instanța de recurs constată că instanța de apel, adoptând soluția pe caz, nu a elucidat toate circumstanțele esențiale ale cauzei, fapt ce a dus la adoptarea unei soluții pripite și nemotivate.

Conform art. 82 alin. (1) din Codul familiei, soții își datorează întreținerea materială reciprocă.

Potrivit art. 83 lit. d) din Codul familiei, dreptul de a pretinde întreținere de la fostul soț pe cale judecătorească îl are fostul soț, care necesită sprijin material, devenit inapt de muncă în timpul căsătoriei sau timp de un an după desfacerea acesteia.

În conformitate cu art. 84 din Codul familiei, cuantumul pensiei de întreținere încasate de la un soț (fost soț) în favoarea celuilalt soț se stabilește de către instanța judecătorească într-o sumă bănească fixă plătită lunar. La stabilirea sumei pensiei de întreținere, se ține cont de situația materială și familială a soților (foștilor soți), de alte circumstanțe importante.

Din normele legale citate rezultă că pensia de întreținere se va încasa în beneficiul fostului soț numai în cazul când acesta nu are un venit propriu suficient, iar, soțul care datorează întreținere are posibilitatea de a o plăti.

Aceste circumstanțe urmează a fi luate în considerație și apreciate de către instanțele judecătorești prin prezentarea probelor de către părți, în conformitate cu prevederile Codului de procedură civilă.

Este de observat că normele legale impun drept condiții ca reclamantul să nu aibă un venit propriu suficient, iar pârâtul să aibă posibilitatea de a plăti pensia de întreținere.

Așadar, pentru a încasa ajutorul material de la soțul care datorează întreținere, urmează mai întâi de a stabili dacă reclamantul nu are un venit propriu suficient, iar pârâtul are posibilitatea de a plăti pensia de întreținere. Or, această obligație este condiționată prin lege de anumite circumstanțe.

La stabilirea sumei pensiei de întreținere, se ține cont de situația materială și familială a soților (foștilor soți), de alte circumstanțe importante.

Starea materială reprezintă situația socio-economică a persoanei, determinantă pentru întreținerea unei vieți decente pasibile stabilirii în rezultatul identificării tuturor bunurilor imobile și mobile deținute în proprietate, a veniturilor obținute din activități generatoare de profit, precum și a factorilor ce influențează nemijlocit aspectul economic al persoanei (ex.: capacitatea de muncă, studiile etc.).

Starea familială definește conjunctura și relațiile persoanei în interiorul comunității umane în care coabitează, întemeiate prin căsătorie sau izvorâtă din rudenie.

Sintagma alte circumstanțe importante, stipulată de legiuitor, extinde sfera de aplicare a art. 84 din Codul familiei pentru ipotezele nereglementate de lege, însă, care se pot ivi în cadrul examinării unor litigii de acest gen, lăsând o marjă de apreciere instanței de judecată, din perspectiva unor factori care nu se încadrează în condițiile reliefate supra (ex.: chestiuni de ordin medical).

Reieșind din cele menționate, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție constată că instanța de apel nu a dat apreciere tuturor probelor prezentate de părți, pentru a stabili atât dacă Soltan Tatiana nu are un venit propriu suficient, cât și dacă Soltan Ivan are posibilitatea de a plăti întreținerea, ținând cont de situația materială și familială a soților (foștilor soți), precum și de alte circumstanțe importante.

În motivarea concluziei cu privire la încasarea pensiei de întreținere pentru Soltan Tatiana din contul lui Soltan Ivan, Curtea de Apel Chișinău a indicat doar că, potrivit informației furnizate de Casa Națională de Asigurări Sociale, Soltan Ivan este angajat la SRL „Alex-Neosim”, fără însă a verifica dacă primește salariu de la această întreprindere și în ce mărime, în condițiile în care în informația reținută nu sunt specificate sume primite cu titlu de salariu, doar alocații de stat și pensie de dizabilitate (f.d. 110-111).

În cererea de recurs, Soltan Ivan a menționat că nu a primit de mulți ani salariu de la SRL „Alex-Neosim”.

De asemenea, instanța de apel nu a dat apreciere înscrisurilor prezentate de Soltan Ivan: confirmarea eliberată de Serviciul fiscal de Stat prin care se atestă că Soltan Ivan nu a obținut venituri în anii 2018-2020, legitimația eliberată ultimului pentru pensia de dizabilitate, legitimația de veteran de război, documentele medicale.

Or, instanța de apel urma să aprecieze fiecare probă privitor la relevanța, admisibilitatea și veridicitatea ei și toate probele în ansamblu, privitor la legătura lor reciprocă și suficiența pentru soluționarea cauzei.

Deci, Curtea de Apel Chișinău era obligată să reflecte în hotărâre motivele concluziilor sale privind admiterea unor probe și respingerea altor probe, precum și argumentarea preferinței unor probe față de altele.

Respectarea principiului egalității armelor presupune că fiecare parte trebuie să obțină o posibilitate rezonabilă de a-și prezenta cauza într-o situație egală în raport cu adversarul său, astfel încât între părți să se mențină un echilibru corect.

Prin urmare, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție conchide că decizia contestată este nemotivată, instanța de apel ajungând pripit la concluzia privind temeinicia acțiunii, fără a verifica situația materială și familială a părților prin prisma probelor prezentate, fapt ce impune casarea deciziei și trimiterea cauzei spre rejudecare, instanța de recurs fiind în imposibilitate de a înlătura aceste omisiuni și de a verifica argumentele indicate în cererea de recurs.

În cazul în care instanța de judecată se abține de a da un răspuns special și explicit în cele mai importante întrebări, fără a acorda părții care a formulat-o posibilitatea de a ști dacă acest mijloc de apărare a fost neglijat sau respins, acest fapt se va considera o încălcare a art. 6§1 din CEDO (cauza Hiro Balani vs. Spania, 1994).

Astfel, contrar standardelor procedurale recunoscute, instanța de apel a soluționat prezenta cauză fără să furnizeze răspunsurile la întrebările care sunt pertinente pentru rezultatul procesului și necesită un răspuns special în hotărâre.

Se reține că actul judecătoresc trebuie să corespundă tuturor normelor de drept, să fie clar, înțeles de părțile implicate în litigiu și să răspundă în mod sigur și expres la toate cererile și obiecțiile formulate de către părți (principiul nr. 6 al Recomandării nr. R (84)5 privind principiile de procedură civilă menite pentru ameliorarea funcționării justiției, adoptată la 28 februarie 1984 de Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei).

Se accentuează că dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, prezumă dreptul la o hotărâre și decizie motivate. Motivarea este o parte a hotărârii în care instanța judecătorească în mod obligatoriu își expune concluziile formulate în privința cauzei deferite spre soluționare.

Potrivit unei jurisprudențe constante degajate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, pronunțarea de către instanțele judecătorești a unor hotărâri motivate constituie una dintre garanțiile dreptului fundamental la un proces echitabil și acesta presupune obligațiunea instanței judecătorești de a se expune în hotărâri asupra tuturor cerințelor acțiunii, precum și argumentelor invocate de către părți întru, respectiv, admiterea sau respingerea acestora (speța Garcia Ruiz c. Spaniei, hotărârea din 21 ianuarie 1999).

Însă, la caz, instanța de apel nu și-a executat în deplină măsură obligația legală de a motiva hotărârea luată, circumstanțele constatate fiind apreciate drept o eroare judiciară.

Din considerentele menționate și având în vedere faptul că decizia pronunțată nu satisface standardele procedurale ale legalității și temeiniciei unui act judecătoresc, omisiune care nu poate fi corectată de către instanța de recurs la examinarea cauzei în ordine de recurs, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții

Supreme de Justiție ajunge la concluzia de a admite recursurile, a casa integral decizia instanței de apel și a trimite cauza spre rejudecare la Curtea de Apel Chișinău, în alt complet de judecată.

La rejudecare, instanța de apel urmează să țină cont de cele menționate și reexaminând cauza, să emită o decizie legală și întemeiată, respectând dreptul garantat al părților la un proces echitabil.

În conformitate cu art. 445 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură civilă, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție decide:

Se admit recursurile declarate de Soltan Ivan, reprezentat de avocatul Chetrușca Viorel și Soltan Tatiana, reprezentată de avocatul Croitor Alexei.

Se casează integral decizia din 06 octombrie 2021 a Curții de Apel Chișinău, în cauza civilă, la cererea de chemare în judecată depusă de Soltan Tatiana împotriva lui Soltan Ivan cu privire la încasarea pensiei de întreținere a fostului soț și compensarea cheltuielilor de judecată, cu trimiterea cauzei spre rejudecare la Curtea de Apel Chișinău, în alt complet de judecată.

Decizia nu se supune niciunei căi de atac.

Președintele ședinței,
judecătorul

Svetlana Filincova

judecătorii

Galina Stratulat

Dumitru Mardari

Victor Burduh

Mariana Pitic